

Program Národní a kulturní identity (NAKI II)
Projekt VaV MK ČR DG16P02M034
Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky

Specializovaná mapa s odborným obsahem

Identifikace kulturně historických hodnot historické kulturní krajiny

Lesní krajina Křivoklátska

Průvodní zpráva k výsledku

Předkladatel výsledku:

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební
Thákurova 7, 166 29 Praha 6 – Dejvice

Hlavní řešitel (autor – garant výsledku):

doc. Ing. arch. ThLic. Jiří KUPKA, Ph.D.

Spoluřešitelé (spoluautoři)

Ing. arch. Simona VONDRÁČKOVÁ, Ph.D.

Výstup byl zpracován v rámci řešení II. etapy projektu, jejímž cílem je Identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí historické kulturní krajiny.

PRAHA 2019

I) Cíl výsledku specializovaná mapa s odborným obsahem

Cílem předkládané specializované mapy s odborným obsahem je identifikace kulturně historických hodnot souvisejících s historickou kulturní krajinou: Typem 3: Krajina určená dominantní formou hospodářského využití, podtypem: 3.1: Lesní krajina. Specializovaná mapa byla vypracována v návaznosti na tvorbu metodiky **Typologie historické kulturní krajiny České republiky** (2019), která je dalším z proponovaných výstupů projektu DG16P02M034 **Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky**. Úkolem specializované mapy s odborným obsahem je verifikovat možnosti vymezení jednotek historické kulturní krajiny a jejich typů a podtypů v rámci ČR na základě podrobného zpracování modelového území.

Jako modelové území jednotky historické kulturní krajiny byl zvolen výsek historické lesní krajiny fürstenberského křivoklátského panství, která je reprezentantem organicky vyvinuté krajiny kontinuální, stále se vyvíjející, dle vymezení UNESCO a typem Krajiny určené dominantní formou hospodářského využití dle připravované metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR. Cílem zpracované specializované mapy je a) vymezení jednotky historické kulturní krajiny dle navrhované metodiky; b) identifikace znaků jednotky historické kulturní krajiny dle navržené metodiky; c) na základě analýzy znaků potvrdit zařazení jednotky do typu historické kulturní krajiny.

Z obecného pohledu je cílem předloženého výstupu vytvoření moderního odborného podkladu pro kvalifikované rozhodování odborných orgánů a orgánů státní správy (zejména památkové péče) a samosprávy, vlastníků, správců a uživatelů jednotlivých částí krajiny, jakož i podkladem pro zadavatele, pořizovatele a projektanty územně plánovací dokumentace a dalších plánů v oblasti ochrany a rozvoje území.

II) Vlastní popis výsledku

Předložená specializovaná mapa s odborným obsahem „**Identifikace kulturně historických hodnot historické kulturní krajiny. Lesní krajina Křivoklátska**“ je původním výsledkem výzkumu. Tvorba specializované mapy je založena na ověření metodiky **Typologie historické kulturní krajiny České republiky** (2019). Jde tedy o inovativní, nově vyvíjenou metodu vymezení historických kulturních krajin České republiky, která je prostřednictvím specializované mapy ověřována a konkretizována, včetně její využitelnosti v památkové péči. Identifikace kulturně-historických znaků krajiny, vyhodnocení jejich vztahu k typologické jednotce a zakres relevantních znaků a hranice typologické jednotky ve specializované mapě jsou tedy původními výsledky výzkumu.

Zásadním inovativním vkladem řešitelského týmu je identifikace a interpretace znaků historické kulturní krajiny s ohledem na potenciální předmět ochrany, již má být organicky vyvinutá krajina kontinuální ve vymezeném typu krajiny určené dominantní formou hospodářského využití, podtypu Krajiny lesní. Výsledkem původního výzkumu je identifikace kulturně-historických hodnot historické kulturní krajiny v modelovém příkladu krajiny části

fürstenberského křivoklátského panství a jejich zakreslení do předložené specializované mapy, včetně vymezení hranic jednotky historické kulturní krajiny.

Východiskem výzkumu byla obsáhlá vědecká rešerše děl, která se věnují krajině Křivoklátska a obecně hodnotám lesní krajiny. Rešerše byla následována podrobným terénním průzkumem s cílem identifikovat existující, torzální i již zaniklé fenomény v krajině, které souvisí s hodnotami lesní krajiny. Výsledek rešerše a terénního průzkumu je pak interpretován ve specializované mapě, která tak je původním výsledkem výzkumu.

Předmětem a cílem výzkumu byla identifikace kulturně-historických hodnot lesní krajiny, přičemž se v lesích pochopitelně mohou nacházet architektonicky cenné či historicky výjimečné objekty (hrady, zámky, zříceniny, archeologické stopy), pozůstatky těžby, pevnostní stavby, hraniční objekty, vodohospodářské stavby, fragmenty zaniklých krajiných struktur vč. sídel či stop původního členění plužiny a řada dalších objektů, souborů či struktur, které přímo nesouvisí s funkční plochou lesa. Vedle toho jsou zde však dochované kulturní hodnoty spjaté přímo s lesním hospodářstvím (plavební kanály, lesní železnice, dřevorubecké a uhlířské osady, drobné objekty dřevozpracujícího průmyslu, objekty lesní správy ad.) či s lovem (obory vč. průseků, zbytků ohradních zdí, bažantnice). Analýza se soustředila právě na tyto hodnoty lesní krajiny, které také patří ke kulturnímu bohatství naší krajiny a dotvářejí identitu daného regionu. Byla vytvořena databáze identifikovaných kulturněhistorických hodnot krajiny v prostředí GIS a na základě koncentrace nalezených jevů navržena hranice vymezené jednotky historické kulturní krajiny.

Metodika práce na specializované mapě vychází ze schváleného postupu řešení projektu a naplňuje metodiku II. etapy „Identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí historických kulturních krajin.“

V první řadě došlo k výběru a pracovnímu vymezení modelového území, které by naplňovalo kategorii lesní krajiny. Bývalé křivoklátské panství (dnes z velké části CHKO Křivoklátsko), které je z velké části typickým příkladem převážně lesní krajiny, je mimořádně rozsáhlé, tudíž bylo nereálné a z hlediska cíle výzkumu irelevantní hodnotit je celé. Proto byly jako **řešené území** zvoleny čtyři mapové výřezy centrální části Křivoklátska (12-32-09, 12-32-10, 12-32-14, 12-32-15). Následně byla provedena podrobná vědecká rešerše odborné literatury a vybraných, zejména mapových pramenů. Excerptovány byly rovněž veřejně dostupné databáze, především seznam nemovitých kulturních památek a národních kulturních památek. Informace získané z rešerše a pramenů byly převzaty do pracovní databáze znaků historické kulturní krajiny. Dalším krokem byla tvorba pracovní mapy jakožto podkladu pro terénní průzkum. Následoval terénní průzkum, při němž byla pořízena identifikace a podrobná dokumentace památkově hodnotných částí a struktur (znaků) historické kulturní krajiny modelového území. Rovněž byl ověřován, zpřesňován a doplňován obsah pracovní mapy, aby došlo k podchycení potenciálního předmětu ochrany v modelovém území. Na podkladě důkladné vědecké rešerše a terénního průzkumu bylo přistoupeno k tvorbě výsledné specializované mapy s odborným obsahem. Mapa byla vytvořena v prostředí programu ArcGIS zanesením výsledků rešerší doplněných o informace z terénního průzkumu na podkladovou vrstvu ZABAGED® 1:10 000 a DMR5G od ČÚZK. Výše uvedený postup se ukázal jako nosný pro identifikaci typologických jednotek a

jejich znaků v rámci připravované metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR.

V rámci modelového území byly na základě analýzy znaků historické kulturní krajiny a jejich soustředěnosti identifikovány kromě typu krajiny 3: Krajina určená dominantní formou hospodářského využití, podtypem: 3.1: **Lesní krajina** – která zcela převažuje a hranice této typologické jednotky pokračují i mimo řešené území – další dvě menší typologické jednotky kulturní krajiny, a to v okolí Karlova typ 1: Krajina určená specifickým typem osídlení a formou organizace zemědělské půdy, podtyp 1.3: **Krajina vrchnostenských sídel a dvorů**, a v okolí Krušné hory a Nového Jáchymova typ 8: Industriální krajina, podtyp 8.1: **Krajina hlubinné těžby**. To odpovídá definici typologické jednotky v připravované metodice identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny, dle které jsou na určitém území často zastoupeny jednotky různých typů a podtypů, což se obvykle projevuje jejich překrýváním a prolínáním. Jednotka historické kulturní krajiny je vymezena rozsahem území, ve kterém se znaky koncentrují a významně se projevují prostorové souvislosti znaků a jejich vzájemných vztahů. Jedná se o plochu, která zahrnuje jednotlivé znaky a umožňuje prezentaci a vyznění kulturně historické hodnoty dané jednotky jako celku. Vzhledem k tomu, že jednotlivé znaky jsou propojeny se svým okolím a mezi sebou navzájem zejména vizuálními a funkčními vazbami, event. kompozičními vztahy, hraje vhodné vymezení rozsahu jednotky významnou roli. O jejím rozsahu se rozhoduje jak ve vazbě na charakter určitého typu/podtypu, tak se zřetelem na povahu konkrétního území. Hranice jednotky je vedena po pohledových horizontech, které nejlépe odpovídají potřebě zachování vizuálních souvislostí v území, po hranicích lesa, v případě rovinnatého území po přirozených vizuálních předělech (např. vegetační doprovody kolem komunikace nebo vodního toku).

III) Návrh využití výsledku

Specializovaná mapa **Identifikace kulturně historických hodnot historické kulturní krajiny. Lesní krajina Křivoklátska** může být poskytovatelem využita na několika úrovních. Může sloužit jako východisko pro další metodickou práci v oblasti péče o historickou kulturní krajinu a k návrhu případné krajinné památkové zóny či jiného stupně ochrany. Je odborným podkladem pro kvalifikované rozhodování poskytovatele a odborných orgánů (NPÚ), orgánů státní správy (zejména památkové péče) a samosprávy.

Mapa poskytuje informační bázi pro vlastníky, správce a uživatele jednotlivých částí krajiny modelového území. Může být také využita jako podklad pro zadavatele, pořizovatele a projektanty územně plánovací dokumentace a dalších plánů v oblasti ochrany a rozvoje území. Neméně důležitá je možnost využít mapu jako informační zdroj pro odbornou i laickou veřejnost. Mapa bude veřejně přístupná na internetových stránkách projektu <http://www.hikk-naki.cz/>.

IV) Seznam použité související literatury

Mapové podklady

Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru. Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy © Český úřad zeměměřický a katastrální

Mapová služba WMS – DMR 5G (Stínovaný model reliéfu) ČÚZK

Mapová služba WMS – Ortofoto ČÚZK

Mapová služba WMS - ZABAGED® ČÚZK

Mapy 1. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 1st Military Survey, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně – <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí ČR – <http://www.mzp.cz>

Mapy 2. vojenského mapování – <http://oldmaps.geolab.cz> © 2nd Military Survey, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně – <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 3. vojenského mapování – <http://oldmaps.geolab.cz> © Mapová sbírka Univerzity Karlovy – <http://www.natur.cuni.cz/mapcol/>

Literatura

ADAMOVIČOVÁ, L. (2019): *Kulturní hodnoty lesní krajiny na části území CHKO Křivoklátsko*. Diplomová práce FSV ČVUT, Praha.

BUBEN, Milan M. (2016). *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích IV/1*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-545-3.

BUČEK, A. – ČERNUŠÁKOVÁ, L. – FRIEDL, M. (2013a). *Staré stezky a starobylé výmladkové lesy ve starosídelní krajině*. In: KIRCHNER, K. – MARTÍNEK, J. [eds.]: *Staré stezky v geografii a archeologii VIII*. Brno: Ústav geoniky AV ČR. 5–10. ISBN 978-80-86407-40-1.

BUČEK, A. – ČERNUŠÁKOVÁ, L. – FRIEDL, M. (2013b): *Typické prvky starobylých výmladkových lesů*. In: KIRCHNER, K. – MARTÍNEK, J. [eds.]: *Staré stezky v geografii a archeologii VIII*. Brno: Ústav geoniky AV ČR. s. 11–22. ISBN 978-80-86407-40-1.

BUČEK, A. et al. (2015): *Starobylé výmladkové lesy jako součást paměti krajiny*. In: ŠŤASTNÁ, M. – VAISHAR, A. [eds.]: *Mentální obraz českých vesnic – vzpomínky na krajinu*. Brno: Mendelova univerzita, s. 6. ISBN 978-80-7509-347-9.

BUČEK, A. – ČERNUŠÁKOVÁ, L. – FRIEDL, M. (2017): *Starobylé pařeziny jako historická struktura krajiny*. In: *Kulturní detail v krajině, historické struktury krajiny*. Kroměříž: NPÚ ÚOP Kroměříž, s. 65–75. ISBN 978-80-87231-50-0.

CULEK, M. – GRULICH, V. – LAŠTŮVKA, Z. – DIVÍŠEK, J. (2013): *Biogeografické regiony České republiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6693-9.

CROY, J. (2007): *Zámek Lány: 600 let historie*. Praha: Správa Pražského hradu. ISBN 978-80-7381-093-1.

ČENĚK, M. et al. (2006). *Lidé, krajina a zemědělství*. Praha: Profi Press. ISBN 80-86726-21-5

- DEMEK, J. – MACKOVČIN, P. [eds.] (2006): *Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR*. Brno: AOPK ČR. ISBN 80-86064-99-4.
- HÁJEK, T. – BUKAČOVÁ, I. (2006). *Příběh drobných památek: Od nezájmu až k fascinaci*. České Budějovice: Studio JB. ISBN 80-900903-9-7.
- HENDRYCH, J. – LÍČENÍKOVÁ, M. (2010): *Les v zahradním umění*. In: Kauza les. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 9–34. ISBN 978-80-244-2572-6.
- HIEKE, K. (1984): *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství.
- KALUSOK, M. (2004): *Zahradní architektura*. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0287-4.
- KLOUDA, L. (2014): *Preventivní hodnocení krajinného rázu území CHKO Křivoklátsko*. Praha: AOPK ČR.
- KOLBEK, J. (2011): *Květena a vegetace Chráněné krajinné oblasti a Biosférické rezervace Křivoklátsko – současný stav poznání botanického výzkumu*. Bohemia centralis 31, Praha: AOPK ČR, s. 147–182. ISBN 978-80-87457-16-0, ISSN 0231-5807.
- KOMÁREK, S. (2012): *Příroda a kultura*. In: STIBRAL, K. et al. [eds.]. *Zahrada. Přirozenost a umělost*. Praha: Dokořán, s. 23-36, ISBN 978-80-7363-431-5.
- KOUŘÍMOVÁ, L. (2016): *Historické krajinné struktury v okolí Karlovy Vsi*. Bakalářská práce FSv ČVUT, Praha.
- KOS, J. (1979): *Karlova Ves: Kapitoly z její minulosti*. Beroun: MNV Karlova Ves.
- KUČOVÁ, V. (2007): *Historická kulturní krajina v kontextu památek světového dědictví. Zahrada – park – krajina XVII. č. 1/2007*, s. 6–10. ISSN 1211-1678.
- KUPKA, J. (2017): *Kulturní hodnoty lesní krajiny*. In: KUGL, J. [ed.]. *Člověk, stavba a územní plánování 11*. Praha: ČVUT, s. 191-206. ISBN 978-80-01-05655-4. ISSN 2336-7687.
- LIBROVÁ, H. (1988). *Láska ke krajině?* Brno: Blok.
- LOŽEK, V. (2011): *Postavení Křivoklátska v rámci české přírody a krajiny*. Bohemia centralis 31, Praha: AOPK ČR, s. 9–13. ISBN 978-80-87457-16-0, ISSN 0231-5807.
- MALCOVÁ, M. (2019): *Regenerace části komponované fürstenberské krajiny v okolí hospodářského statku Karlov*. Diplomová práce FAPPZ ČZU, Praha.
- MATOUŠEK, V. (2010). *Čechy krásné, Čechy mé. Proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl. ISBN 978-80-86912-36-3.
- MAXERA, R. (1927): *Pamětní listy z dějin panství Křivoklátského*. rukopis (scan).
- MEZERA, A. et al. (1979). *Tvorba a ochrana krajiny*. Praha: SZN.
- NECHLEBA, A. (1928): *Příspěvky k sociologii křivoklátského venkova*. Zvláštní otisk Sborníku Československé akademie zemědělské. Praha: ČS akademie zemědělská, s. 111-169.
- NĚMEC, J. – POJER, F. [eds.] (2007): *Krajina v České republice*. Praha: Consult. ISBN 80-903482-3-8.
- PECHA, M. (2015): *Starobylé pařeziny Lesnického parku Křivoklátsko*. Výzkumná zpráva (dep. na Ústavu lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie). Brno: MENDELU.
- PEŠTA, J. (2001): *KPZ Křivoklátsko (návrh)*. Rukopis (scan). Praha: SPÚ Středních Čech.
- Plán péče o CHKO Křivoklátsko na období 2017 – 2026*. Praha: AOPK ČR, 2016.

- SCHAMA, S. (2007). *Krajina a paměť*. Praha: Argo/Dokořán. ISBN 978-80-7203-803-9 (Argo), 978-80-7363-071-3 (Dokořán).
- SLACH, A. et al. (2016): *Starobylé výmladkové lesy*. Brno: Mendelova Univerzita. ISBN 978-80-7509-467-4.
- STANĚK, J. (2010): *Topos lesa v literárním hororu*. In: STIBRAL, K. et al. [eds.]. *Kauza les*. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 135-152, ISBN 978-80-244-2572-6.
- SVOBODA, P. (1943): *Křivoklátské lesy, dějiny jejich dřevin a porostů*. Praha: Studia Botanica Čechica, vol. VI.
- ŠKABRADA, J. (1999): *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-082-5.
- TUMA, D. (2014): *Vývoj obornictví v českých zemích*. In: *Vývoj obornictví v českých zemích*. Prameny a studie 53. Praha: NZM, s. 215-233. ISBN 978-80-86874-52-4, ISSN 0860-8483.
- VELEBIL, L. (2019): *Analýza historických krajinných struktur na území vybrané části Křivoklátska*. Diplomová práce FŽP ČZU, Praha.
- VELIČKOVI, M. a P. et al. (2013): *Aleje české a moravské krajiny. Historie a současný význam*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-413-1.
- ŽÁK, K. – MAJER, M. – HŮLA, P – CÍLEK, V. (2016): *Křivoklátsko: příběh královského hvozdu*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-762-0.
- ŽIŽKA, J. (2016): *Hospodářské dvory bývalých panství v Čechách*. Praha: NPÚ. ISBN 978-80-86516-85-1.
- ŽUPANIČ, J. – FIALA, M. – STELLNER, F. (2001): *Encyklopedie knížecích rodů zemí koruny české*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml. ISBN 80-86493-00-8.

V) Seznam publikací, které předcházely výsledku Specializovaná mapa s odborným obsahem

- WEBER M. – EHRlich M. – SALAŠOVÁ A. – VOREL I. et al. (2017): *Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky*, ms. [Periodická průběžná zpráva o průběhu projektu DG16P02M034; depon in: knihovna VÚKOZ, v. v. i., Průhonice].
- KUPKA, J. (2017): *Kulturní hodnoty lesní krajiny*. In: KUGL, J. [ed.]. *Člověk, stavba a územní plánování 11*. Praha: ČVUT, s. 191-206. ISBN 978-80-01-05655-4. ISSN 2336-7687. [Dostupné na: <http://www.uzemi.eu/veda-a-vyzkum/publikace-ke-stazeni.html>].
- ADAMOVIČOVÁ, L. (2019): *Kulturní hodnoty lesní krajiny na části území CHKO Křivoklátsko*. Diplomová práce FSv ČVUT, vedoucí: KUPKA, J., Praha [depon in: FSv ČVUT].
- KOUŘÍMOVÁ, L. (2016): *Historické krajinné struktury v okolí Karlovy Vsi*. Bakalářská práce FSv ČVUT, vedoucí: KUPKA, J., Praha [depon in: FSv ČVUT].
- VELEBIL, L. (2019): *Analýza historických krajinných struktur na území vybrané části Křivoklátska*. Diplomová práce FŽP ČZU, KUPKA, J., Praha [depon in: FŽP ČZU].

VI) Datové přílohy na CD

- (1) Specializovaná mapa s odborným obsahem Identifikace kulturně historických hodnot historické kulturní krajiny. Lesní krajina Křivoklátska, mapový list (elektronická verze) ve formátu *.pdf
- (2) Elektronická verze mapy ve formátu *.mxd, *.shp (včetně přidružených souborů *.dbf, *.sbn, *.sbx, *.prj, *.shx)
- (3) Databáze zjištěných informací ve formátu *.dbf
- (4) Specializovaná mapa s odborným obsahem Identifikace kulturně historických hodnot historické kulturní krajiny. Lesní krajina Křivoklátska, textová část ve formátu *.pdf
- (5) Tabulková příloha: Tab. 2: Databáze identifikovaných znaků historické kulturní krajiny, které definují historickou kulturní krajinu Křivoklátska, ve formátu *.pdf
- (6) Tabulková příloha: Tab. 3: Seznam vyhlášených kulturních památek a národních kulturních památek v modelovém území historické kulturní krajiny Křivoklátska, ve formátu *.pdf
- (7) Specializovaná mapa s odborným obsahem Identifikace kulturně historických hodnot historické kulturní krajiny. Lesní krajina Křivoklátska, Průvodní zpráva k výsledku formátu *.pdf

Formát dat:

Vektorová data jsou uspořádána ve vrstvách v geografické databáze prostřednictvím programu ArcGIS Desktop Pro. Veškerá data k mapovému projektu jsou dostupná v složce GIS. Mapový projekt je uložena jako mapový soubor ve formátu aprx. Grafický výstup mapového projektu je rovněž poskytnut ve formátu pdf.

Souřadnicový systém:

Data geografické databáze jsou uložena v souřadnicovém systému SJTSK_Krovak_East_North.

Struktura databáze jednotlivých vrstev map, formát dbf:

RuleID (long integer): reference do tabulky subtypů dle katalogu jevů

Datec (text, 20 znaků): určení doby vzniku jevu

Název (text, 50 znaků): nabývané hodnoty dle názvu konkrétní jednotky daného jevu

Popis (text, 200 znaků): slovní popis jevu

ID (short integer): identifikační číslo jevu